

PETER GRØNLAND
1761-1825
EN HOLSTENSK MUSIKDYRKER I KØBENHAVN
AF
ERIK DAL

Weyse skriver i sin autobiografi (oversat til dansk i K. L. Rahbeks tidskrift *Hesperus* III 1820) i anledning af en upålidelig biografi i det østrigske tidsskrift *Janus* 1819: „I *Janus* tales om en Gruner, Organist ved Rundekirke, som jeg skal have overordenlig meget at takke. – Denne mand har aldrig existert her. Men formodenlig er dermed meent den daværende Cancelliesecretair Grønland, den samme, der førte mig ind hos Schultz, og denne Mand [o: Grønland] har jeg rigtig nok meget at takke. Jeg var, ligesom fra Unzer til Cramer, saaledes fra Cramer henvist og anbefalet til ham, eller giennem ham til Schultz; han interesserede sig strax første dag for mig, efter at jeg havde spilt ham egne Phantasier, og bachske Stykker fore, og jeg besøgte ham næsten daglig, undertiden vel to tre Gange, da jeg hele Timer spilte ham fore, meest Compositioner af Seb. Bach, hvis inderligste Beundrer han er, og phantaserte ham fore. Naar der i disse Phantasier forekom et Thema, som særdeles behagede ham, gjorde han mig opmærksom derpaa, og opmuntrede mig at gjøre et Stykke deraf. Adskillige af mine Claveerstykker ere paa denne Maade blevne til. Uden egenlig at være, eller ville være Musikus, ja uden engang at kunne spille et Instrument med synderlig Færdighed, besad han, som dengang i Særdeleshed kun var hengiven til Theoric, Critik, eller Speculation, siælden samlede musikalske Kundskaber, og havde den meest levende Sands for alt skjønt i Kunsten. Schultz havde siælden Taalmodighed til at giennemgaae mine Compositioner . . . og tit . . . forkaastede han et heelt Stykke . . . Da søgte og fandt jeg Trøst hos min Ven Grønland, der med den fineste Critik giennemgik mine Compositioner, og nøie og grundig detaillerede baade det Gode og Slette deri. Den Maade, hvorpaa jeg vilde forbedre det, efter at jeg ægget af ham havde maattet yttre eller antyde, hvad jeg egentlig havde villet fremstille sort

paa hvidt, som inderlig følt, overlod eller anbefalede han sædvanlig mig selv; og naar det da var lykket mig dermed, holdt jeg mig rigelig lønnet for al anvendt Møie ved hans Bifald. Schultz vidste af dette, havde selv foranlediget det, og saae det meget gierne. Ogsaa ordnede Grønland min Læsning, og jeg begyndte nu snart at faae Smag paa videnskabelige Værker. Jeg læste Dag og Nat.“

I: Grønlands baggrund og personalia. Musik er et af de studieområder, for hvilke Det kongelige Bibliotek er vort lands hovedbibliotek; men musikken har kun haft sin egen afdeling i knap halvdelen af bibliotekets trehundredårige levetid. „Et lidet musicalsk Bibliothek“, som Frederik VI i 1813 afkøbte kgl. kapelmusicus J.H. Lorentz, er begyndelsen – den ældre danske musik var væsentligst koncentreret i det kgl. hofmusikarkiv, der ulykkeligvis gik tabt med Christiansborg slots brand 1794, omend Det kgl. Bibliotek også ejer betydningsfulde musikmanuskripter fra årene forud for denne katastrofe. Afgørende for musikafdelingens skæbne blev det dog, at den året efter Weyses død i 1842 modtog hans musiksamling som testamentarisk gave: 74 musikmanuskripter af Weyse selv, 16 af andre danske og 62 af udenlandske komponister, endvidere 129 trykte kompositioner, deriblandt værdifulde ældre førsteudgaver (men kun 6 af Weyses egne værker). Samlingen fylder syv hyldemeter, hvoraf to optages af Weyses værker, og den smukke gave respekteres stadig som en sluttet helhed, „Weyses Samling“.

Hvad der her interesserer os i denne musikafdelingens kerne, er i første række de musikhåndskrifter, der ikke skyldes Weyse (se nærmere afsnit IV). En hel del af de danske bærer nemlig komponistnavnet *Peter Grønland*, og mange af de udenlandske er skrevet med hans hånd. Denne kyndige musikelsker vil være kendt af nogle fra ovenstående smukke Weyse-citat, af andre som folkevisecentusiast, af enkelte måske som liederkomponist; men at han i de sidste to egenskaber har tiltrukket sig ny opmærksomhed i de seneste år, er måske mindre kendt og er motiveringen for, at redaktionen af *Fund og Forskning* har ønsket en præsentation af denne markante og sympatiske baggrundsfigur i den tyskprægede danske musikempire. Hans betydning for kernen i en af bibliotekets afdelinger er en yderligere, og forsåvidt tilstrækkelig, grund.

De to hidtil største behandlinger af Peter Grønland er begge fra 1956. Denne artikels forfatter udnyttede i bogen *Nordisk folkeviseforskning* siden 1800 især Grønlands nedenfor omtalte breve og anmeldelser; hovedtrækkene heraf samt en del bibliografi var tidligere meddelt den tyske musikhistoriker Gerhard Hahne, der brugte det i den af os begge sig-

nerede artikel i Musik in Geschichte und Gegenwart; det er værd at bemærke, at dette store lexikon ofrede Grønland tre tætte spalter plus en stor facsimile; artiklen slutter med en kort omtale af den yngre halvbroder Joh. Fr. Grønland, der i litteraturen ofte er forvexlet med ham. – Litteraturhenvisninger vil kunne findes de to nævnte steder. Det følgende skulle iøvrigt være mere alsidigt end førstnævnte og mere letlæseligt end sidstnævnte arbejde. Det nye er den nærmere omtale af Grønlands komponist- og samlergerning udenfor viscefeltet; iøvrigt er det tanken at åbne, ikke at spærre vejen til en dybere monografisk behandling af vort emne, og særlig morsomt ville det være, om nogle af hans bedste kompositioner atter kunne komme til at klinge.

Peter Grønland hører både ved sin herkomst – den holstenskfødte københavner – og ved sit virkeområde – den musikforstandige embedsmand – til en samfundstype, der nåede sin allersmukkeste udfoldelse på hans tid. De ydre rammer om hans stilfærdige liv er optegnet i de gængse håndbøger, fx. af Erik Abrahamsen i Dansk biografisk Leksikon: Grønlands far var tømmerhandler og tømmermester i Wilster i Holsten, hvor sønnen fødtes 15.11.1761. Efter juridisk uddannelse i Kiel kom han 1787 til København som kopist i Tyske Kancelli, blev 1792 kancellisekretær, 1795 arkivar; 1803 blev han i stedet medlem af den nyoprettede skatkammeradministrations og 1807 af „den synkende fond“s direktion, til disse organer opløstes 1816. Ved siden heraf var han 1794–1810 virksom i Den kongelige Porcelainsfabriks administration. Justitsrådtitlen 1801 må nævnes for fuldstændigheds skyld. 30.12.1825 døde Grønland. Det svarer godt til både hans livsomstændigheder og til bølgegangen i datidens musikliv, at hans musikalske aktivitet er ringe fra ca. 1800–1815, livlig før og efter denne periode.

Han overlevedes i mange år af sin hustru Anna Margrethe Styffgen (1763–1845, ægteskabet indgået 1793), der var født i København, men hvis navn jo peger sydpå. Ægteskabet var barnløst, og om hustruen vides intet, ligesålidt som materiale til bedømmelse af Grønlands embedsførelse nogetsteds synes fremlagt (han bruger lejlighedsvis gamle aktstykker som kladdepapir, men det er jo ikke meget oplysende, at man bagpå et metrisk salmeregister finder en præsteattest for, at der i 1803 ikke forekom lejermål på Basnæs gods!). I denne forbindelse kan det nævnes, at et billede af Peter Grønland trods forespørgsel til flere sider ikke er fremskaffet. Hans position i dannede kredse burde have ført ihvertfald til et stik af Andreas Flint (se O.H. Clementsen i Fund og Forskning IV 1957) eller blot til et silhouetklip, men blandt de identificerede dele af portrætsamlingerne fra datiden er Grønland desværre ikke.

Det som hæver Grønland op over en række sikkert udmærkede, men for eftertiden ligegyldige embedsbrødre, er hans indsats i musiklivet som skribent, komponist og vejleder. Det danske musikliv var især før 1800 ganske rigt, omend dets største navne var indvandrede, og den vigtigste formidler mellem Danmarks og de tyske musikers interesser var Kieler-professoren C.F.Cramer. Han har ihvertfald andel i, at vi for kortere eller længere tid modtog den 24-årige lübecker F.L.Ac.Kunzen i 1785, den 40-årige lüneburger J.A.P.Schulz i 1787 og den 15-årige altonaer – altså dog en kongelig undersåt – C.E.F.Weyse i 1789. Peter Grønland var ven med Schulz og Cramer, fik kantater opført under Kunzens ledelse, blev senere Weyses lærer og må således ses i samme overblik, skønt musikken ikke var hans profession. Til de af Cramer udgivne musiktidsskrifter var han en flittig og kyndig Københavns-korrespondent. Men også de ikke-musikdyrkende mænd i kulturmilieuet knyttedes til ham. En snes bevarede breve til og især fra Baggesen 1789–93 vidner om den omskiftelige poets ubegrænsede fortrolighed til den lidt ældre ven, og et andet interessant bekendtskab bevidnes af en række breve fra Grønland til H.W.Gerstenberg, der i 1760erne havde været afgørende for præromantikens frembrud. Man tør tro, at Grønland også har været påvirket af Tyske Kancellis chef, den fine æstetiker A.G.Carstens. Det svarer til milieuets tysk-danske præg, at Grønland frit bruger begge sprog, ikke uden lidt gensidig afsmitning.

Det københavnske musikmilieu var på den tid – ved siden af teatrets særlige verden – præget af musikalske selskaber med diverse nydelige navne; V.C.Ravns både charmerende og grundige skildring i 1. del af Musikforeningens festskrift 1886 er vor hovedkilde for det nærmest følgende. „Det harmoniske Selskab“ var det mest fremtrædende. Der var Hartmann d.æ. koncertmester i orkestret på c. 36 mand, der virkede Kunzen fra 1785, og der fejredes, lidt forsinket, hundredåret for Händels fødsel 1685 med den ejendommelige opførelse af hans Messias, hvor solisterne måtte gøre det ud for kor, mens til gengæld tenoren udelod solererne, „måske fordi han ikke kunne tysk“. Denne begivenhed anmeldtes omhyggeligt, men med humoristisk anstrøg, af Grønland. I Harmonien opførtes som nævnt Grønlands kantater, og her medvirkede Weyse, der som klavervirtuos var af internationalt format. Efter 1800 blev Harmonien i mere end een henseende opmuntret ved Du Puits aktivitet, men foreningen var da i tilbagegang. Københavns brand, bombardementet 1807 og finansernes svækkelse medførte en nedgang også i de musikalske selskabers travle aktivitet. Dertil bidrog også, at selskabernes tal var for stort, således at både tilhørere og musikere i nogen grad måtte rekrutteres

som Tordenskjolds soldater; og en sænkning af smagen synes også at have fundet sted, ligesom de originale hjemlige kompositioner var færre efter 1800 end før. De nye strømninger, den tyske romantik og den italienske „rossinisme“, indførtes især ved Fr. Kuhlau, der var født i Hannover 1786 og flygtede til København 1810. I forhold til wienermestrene var Weyse mozartianer, det var den yngre Kuhlau, der gik i brechen for Beethoven; men begge de to klassikere gik repertoiremæssigt tilbage i 1820erne. Hermed er vi ude over Grønlands periode. Den havde musikalsk set bragt opgang, nedgang og ny opgang; og selv i et af de ringere år, 1803, kunne man den ene uge høre Du Puy's danske førsteopførelse af Våren og Sommeren af Haydn's Årstiderne, den næste uge Kunzens af Mozarts Requiem og Beethovens 1. symfoni (den var den eneste da skrevne, først 1811 nåede københavnerne videre i rækken!).

I dette musikmilieu var Peter Grønland den gamle tids mand. En vis almindelig konservatisme skyldtes, at mange danske musikere direkte eller indirekte havde modtaget påvirkning fra C. Ph. Em. Bach i hans lange Hamburg-tid, den sidste snes år før hans død i 1788; og denne konservatisme var også Grønlands. Såvidt nogle få anmeldelser viser, var hans holdning overfor Haydn vexlende, overfor Mozart kritisk. Han går hellere et par skridt tilbage. Først skridtet til Glucks operaer, hvis renhed og tragiske højhed vistnok mere end nogen anden musik griber hans sind og ofte, nu og da uventet, omtales i hans recensioner. Dernæst skridtet til Bach og Händel, barokpolyfoniens stormestre. Händel er den eneste komponist, der ikke er blevet fordærvet af ophold i England, hedder det et sted; og et andet sted, at Händel, hvis han havde levet lidt senere, ville have været gluckianer. Selv i Danmark, hvor det som nævnt kniber for de tre store wienerklassikere at vinde fodfæste, er denne interesse for polyfonien lidet typisk – Bach glemtes jo mærkværdig hurtigt efter sin død i 1750 – men uden tvivl har det haft betydning, at en mand som J. A. P. Schulz var elev af Bachs fanatiske elev Kirnberger; ihvertfald er det værd at huske, at en vis Bach-interesse var til stede, og at netop Joh. Seb. Bach er den komponist, den unge Weyse især lod høre for sin kyndige velynder. Vi skal senere belyse Grønlands musikalske horisont tydeligere, men vil først omtale ham som komponist.

II: Grønlands kompositioner og salmearbejde. De første spor af Grønlands virke som komponist, udgiver og kritiker går ligesom de ældste af hans nodeafskrifter så langt tilbage som til 1780erne. Vi træffer ham da som komponist af strofiske sange, enstemmige til spinkle klavertoner eller trestemmige. Muligvis på grund af sin ungdom er han dog anonym i Noten-

In mässiger Bewegung.

Wenn ich auf-ge-standen bin, seh die Schöpfung wie-der; blick' ich freudig
in sie hin, singe fro-he Lie-der; tre-te dann die Reise an,
und besin-ge wenn ich kann, bald mein Mädchen, bald mein Glas, bald mein Glas, mein Mädchen.

Komposition af Grønland til Notenbuch zu des akademischen Liederbuchs
2. Bändchen, 1796. — Nodeskrift: Poul Kroman.

buch zu des akademischen Liederbuchs erstem Bändchen, Altona m.m. 1783. Det er tidens liederkomponister som C. Ph. Em. Bach, Kunzen, Neefe og Reichardt, der bærer bindet, men de få anonyme melodier turde være af Grønland, der også er den unævnte redaktør af bogen. Anderledes i dens anden del, Lpz. & Altona 1796 (også med titel Melodien zu dem gesellschaftlichen Liederbuche), der bringer Grønlands navn både på titelbladet og ved c. 80 af de godt 100 melodier; Schulz er nr. 2 med en halv snes. Til denne produktion slutter sig en række sange, trykt især som bilag til C. U. D. v. Eggers' Deutsches Magazin, Altona 1791–1800.

Med disse enkle strofiske småsange placerer Grønland sig sammen med vennerne Schulz og Kunzen i den før-wienerklassiske lied-stil, nærmere betegnet i „den anden Berliner-skole“, hvis ikke-danske hovednavne er Joh. Fr. Reichardt og Karl Fr. Zelter, begge fra Goethes kreds, mens Schulz havde tilhørt J. H. Voss' Göttinger Hainbund. Matthias Claudius' Sig Maanen langsomt hæver, med Schulz' helt dækkende melodi, er vel det mest kendte eksempel på skolens alvorligere toner, Weyses første sange som Vipper springe over Klinge er direkte udsprunget af dens muntre, og Schulz' Lieder im Volkston 1782–90, overført til dansk ved

piano
 pianissimo
 piano
 secondo
 p
 mf
 p
 mf
 p
 mf
 Hænder, han aander, han lever, han giver til - bage til grædende opspade, til angstfulde bage.
 mf
 p
 mf
 c. Flage

Som prøve på Grønlands smukke nodeskrift gengives her side 28 af partituret til hans i teksten omtalte Cantate fra 1797. — Originalens bredde 26 cm.

K.L. Rahbek, blev hovedværket, med fornyet virkning i vort århundrede hos Thomas Laub og Carl Nielsen.

I samme periode gør Grønland fyldest som anmelder og korrespondent til Cramers Magazin der Musik 1783 ff., til Kunzen & Reichardts Studien für Tonkünstler und Musikfreunde, Berlin 1793, og Nyeste københavnske Efterretninger 1788. Det kongelige Biblioteks eksemplarer af de to førstnævnte skrifter er Grønlands egne, med forskellige tilskrifter og rettelser. Det er kendte og glemte værker og emner, der beskæftiger ham i denne dagens gerning. Mere principielle udtalelser kan dog naturligvis findes, fx. mod for- og efterspil, der forstyrrer den naturlige strøm i en sangs stroferække, eller mod klaverudtog, der „mere ligne Beenrader, end Kjød-Legemer“, „en Mellemting af Kunst og Ukunst, som Componisten afskyer“. Han siger, at klaverudtoget er mod partituret kun som et kobberstik mod maleriet; den kendte kritiker Eduard Hanslick bruger et lille århundrede senere også „dette ofte benyttede billede“ – hvor gammelt er det mon?

Ved siden af sangene, hvis stil også blev den unge Weyses stil, stiller sig 1790ernes større og mindre, kirkelige og verdslige korværker. Grønlands overstrømmende udtalelser om Schulz' musik til Th. Thaarups hymne 1791 (citeret af Ravn s. 166f.) og hans bevarede afskrifter af dette og lignende værker viser tydeligt, at den ældre ven var forbilledet også i den store form. Weyses samling rummer partituret til Cantate i Anledning af Foranstaltningerne til de Druknedes Redning, komponeret af Grønland. Denne autograf er dateret 1797, mens et indlagt texthæfte med M. F. Liebenbergs såre tidstypiske vers stammer fra en senere opførelse 1801. Værket fylder 72 sider i tværfolio, og besætningen er 2 oboer, 2 horn, 2 fagotter og strygere samt tre solister og firstemmigt kor. Det er beklageligt, at intet instrument er tilgængeligt, når man arbejder med Det kgl. Biblioteks musikaler, og dobbelt beklageligt, når man ikke ved nodelæsning alene kan høre flerstemmig musik for sig; det er derfor umuligt at give en egentlig bedømmelse af kantaten, og det er måske rigtigt, hvad G. St. Bricka skriver i sin broders Biografisk Leksikon, at Grønland især i sine større værker kan virke noget tør; iøvrigt virker kantaten ved genemsyn sikkert gjort, med afvejlende rytmik, instrumentation og almindeligt anlæg.

De modne manddoms- og arbejdsår efter 1800 synes ikke at have afsat mange musikalske spor, og hovedstadens musikliv, som det før blev op-ridset, har måske ikke opmuntret til aktivitet. Først omkring 1814 bryder interesserne for alvor frem igen, oplivet af danske og svenske folkevise-publikationer, af nye tyske studier over de oldgræske musikfragmenter,

og snart efter begunstiget af entledigelsen fra embederne. Ti års otium var beskåret den åbenbart usvækkede Grønland, og en rig virksomhed som musikdyrker fyldte dette tidsrum, herunder affattelsen af nogle artikler især til Allgemeine Musikalische Zeitung i Leipzig. Den anseligste publikation er et halvt hundrede Lieder, Balladen und Romanzen von Göthe mit Begleitung des Pianoforte, udgivet i Leipzig uden år, men tidligst 1817, da en sang i de to bevarede (sammenbundne) manuskripter har dette årstal. Goethesangene peger bagud, og det er helt mærkeligt at tænke på, at de skrives i Schuberts unge komponistår. De har ofte både holdning og ynde i deres rent strofiske form, men Gerhard Hahne har næppe uret i at sætte dem under de enkle sange fra Grønlands ungdom, omend han regner Heidenröslein blandt de bedste af tidens mange kompositioner til den sprøde text. Bedømmelsen er svær, fordi de gamle sange svækkes af deres svage tekster, mens på den anden side vort indtryk af Goethe-sangene svækkes af kendskab til større komponisters mere varige forsøg. Til sangene slutter sig intet mindre end en korkomposition til Osterfeier af Faust, Christ ist erstanden, udgivet 1818.

At Grønland lever med Goethe, er imidlertid en selvfølge. Mere ejendommeligt er det, at han indfanges af en ærkeromantiker som Ludwig Tieck. I 1813 skriver han en cyclus af Magelone-Lieder for sang og klaver efter Tiecks folkeeventyr Wundersame Geschichte der schönen Magelone und des Grafen Peter aus der Provence. Halvtreds år senere gjorde som bekendt Johs. Brahms det samme. Betydelig større end dette arbejde er den rigt instrumenterede musik til de versificerede dele af Das Ungeheuer und der verzauberte Wald, Ein musikalisches Märchen in 4 Aufzügen, 1800. Man spørger sig selv, hvad der har draget ham mod disse tekster. Har Tiecks skuespil, der i sin romantisk-ironiske blanding af eventyr og satire, feeri og aktualitet virker ejendommeligt på læseren af idag, været en selvkritisk komponists erstatning for en opera? er det versindlæggenes meget forskellige karakter, der har fristet? eller det stort anlagte musiktrylleri i sidste scene? Det er ihvertfald værdt at mærke sig, at partituret er fra en ellers musikfattig tid, 1810, klaverudtoget fra 1816; begge er forresten bevaret udenfor Weyses samling, udtoget har passeret en anden donator, den trofaste samler og forsker S. A. E. Hagen.

Netop til Goethe- og Tieck-kompositionerne knytter sig de interessanteste udtalelser, Grønland vides at have fremsat om sine arbejder og sit komponistkald. Det sker i et brev til Gerstenberg 3.4.1813, mens de andre Gerstenbergbreve var fra c. 1790 (de bevares i Nyere Brevsamling, Dansk VI). Den tredie af brevets fire tætte sider lyder således – idet

Anziehend.

Lass mein Aug' den Abschied sa - gen, den mein
Mund nicht neh - men kann! Schwer, wie schwer ist er zu
tra - gen! und ich bin doch sonst ein Mann.

Der Abschied, fra Grønlands Lieder, Balladen og Romanzen von Göthe, 1817. Ombrudt facsimile. – En interessant og positiv karakteristik af Goethe-sangene giver Erling Winkel i Åke Eliason m. fl.: Goethe in der nordischen Musik, Sthlm. 1959.

Grønland lader til forgæves at have bedt Gerstenberg om textideer eller -forlæg for nye kompositioner:

Die Sache ist, dass ich von Jahr zu Jahr tiefer in die Krankheit gesunken bin allerley für den Gesang zu setzen. Ausser einer grossen Menge Lieder aller Art, geistliche und weltliche, Oden und andere Gedichte, kleine Cantaten und was ich nur so von Texten habe aufschnappen können, die mir passen, habe ich auf eine Oper (Das Ungeheuer und der verzauberte Wald, ein musicalisches Märchen von Ludwig Tieck. Bremen 1800) mit allen Stimmen componirt, und seitdem ich hiermit fertig war, gehe ich betteln um eine von ähnlicher Art. Ich wünschte, Sie kennen dies sogenannte Märchen; ich halte es für die erste Oper in ihrer Art, und ihre Art halte ich für die vollkommenste. Die Componisten haben dies Stück auch, soviel mir zu Ohren gekommen, für ganz uncomponirbar erklärt; es hat auch meines Wissens keiner sich daran gemacht, – welches aber auch daher rühren kann, dass die Zeit noch nicht gekommen ist, vielleicht noch lange nicht kommen wird, die auf der Bühne

ein solches Stück duldet oder es herbey wünscht. Ich habe es also nur für mich componirt, und so wirts mir wohl mit allem gehen was ich componire. An Herausgeben durch den Druck lassen die Umwälzungen in Deutschland nicht denken; sonst gäbe ich meinen Göthe heraus: so nenne ich eine Sammlung Lieder und Gesänge von ihm, an die 40 Stück, deren Composition für eine andere Arbeit als Reichardts zu halten ich auch Andern nicht verhehlen kann. Ich glaube bis jetzt der erste und einzige zu seyn, der von *Gs Liedern* den Ton recht getroffen; von seinen *Gesängen* behaupte ich's nicht, daher habe ich deren auch nur wenige, weil ich Reichardts Bearbeitung kannte, – es besser zu machen als er, nur das einzige Stück: *Ganymed*, componirt. Göthens Lieder sind fast insgesamt dramatischer Form, der Gegenstand wird nicht erzählt, sondern er stellt sie handelnd, ich möchte sagen, er handelt sich dar, jede Strophe ist ein Act. Bis ich diesem auf die Spur kam, und mein Gefühl sich in Erkenntniss verklärte, wollte mirs durchaus nicht gelingen, seitdem aber ging es wundersam leicht. Aus Ihren Liedern und Gesängen denke ich mir nun auch einen Kranz zu winden, wenn ich sie nur erst habe; aber das ist nur kleine Arbeit und ich sehne mich nach einer grossen von mehreren Jahren Beschäftigung. Jahre habe ich zu der Tieckschen Oper gebraucht, denn ich bin bey weitem nicht immer, sondern nur zu Zeiten zum Componiren aufgelegt. Darum nannte ich es eine Krankheit. So lange die Periode dauert, und ich keine Texte habe, werde ich ordentlich physisch krank; ich denke mir's so, der Stoff will heraus; es ist aber desselben nur eine bestimmte Masse da, und wenn die heraus ist, so ists vorbey, so vermag ich nichts mehr zu erfinden, nichts gelingt und alle Lust geht fort. Dann muss ich wieder einsamlen, bey meinen Dichtern und Philosophen; deren dann müde habe ich mir unbewusst wieder neuen Stoff zum Componiren gesamlet, und so geht's los. Nun habe ich lange genug gelebt und bin alt genug geworden, um zu wissen wie ich mit mir selbst daran bin; so bin ich wie ich's beschrieben habe, und so werde ich bleiben, von allem was Kunst und Wissenschaft heisst, ein Liebhaber, und ein Dilettant bloss bis auf die Music, in der ich auch productiv seyn kann. Und dass ich Sie also um eine musicalische Poesie sey's Oper, Oratorium, gilt mir gleichviel, nur von einigem Umfang, bitte – Sie sehen dass mir das recht aus dem Herzen kommt.

Ved siden af folkeviseinteressen optager Grønland i disse år en ny interesse, hvis praktiske perspektiver er ukendte, nemlig studiet af salmelodier. Hæfte efter hæfte fyldes med afskrifter og udsættelser af gamle kilder som Burkard Waldis' og Goudimels psaltre, til tider gennemrettede så stærkt, at der næsten er tale om to versioner. Kladdefragmenter af den

Mit Schwung, doch etwas langsam.

Ta - ge der Wonne, kommt ihr so bald? schenkt mir die Son - ne, Hügel und Wald?

Frühzeitiger Frühling, fra Grønlands Lieder, Balladen und Romanzen von Göthe, 1817, et nydeligt eksempel på Berlinskolenes liedkunst i mindste format.

ordnede samling er bevaret, og endelig nås et resultat, omend næppe resultatet, i form af et vældigt manuskript – Choräle harmonisch bearbeitet von Grønland – på godt 300 sider i tværfolio, tæt beskrevet med 1500 à 2000 koraler i firstemmig sats og redigeret i Grønlands sidste leveår, hvad sammenligning med daterede, rettede forarbejder viser. Det mægtige materiale, der fortrinsvis bygger på tyske kilder, både hvad melodiformer og text angår, og som stort set repræsenterer den stive koral, noteret med fjerdedelsnoder, er ordnet efter linietal og linielængde ligesom flere ældre og nyere samlinger. Side 1 begynder de jambiske melodier (med optakt), 193 de trokæiske (uden optakt), 254 melodier med trestavelses-taktled, 266 frirytmske og reciterende melodier og 287 et tillæg. Nogle indføjede henvisninger og tekstkritiske bemærkninger på tysk viser bl.a., at Grønland har brugt G.E. Franck de Franckenaus hymnologiske samling, der rækker til 1733; samlingen fandtes allerede på Grønlands tid i Universitetsbiblioteket.

Skønt det er amatørers særkende og privilegium, at han kan ride milevidt på sin kæphest uden noget bestemt mål, kan man ikke lade være at spørge sig selv, om åringers arbejde med salmeværket ikke skulle tjene andet end Grønlands lyst til at samle og harmonisere, måske på en tid, hvor den nyskabende evne tog af. Zincks koralbog fra 1801 (flerstemmig udgave 1820) dækkede nok den da gældende Evangelisk-christelig Psalmebog, men ønsket om andre og flere melodier kan have været levende. Først i 1839 kom en ny koralbog; den var Weyses værk, men selv hans varmeste beundrere har kaldt den uinspireret og uinteressant, og dens konkrete foranledning var ikke gammel. Alligevel spørger man sig selv, om Grønlands kæmpearbejde kan have sigtet mod en sådan koralbog ved ham selv eller ved hans tidligere elev, den yngre ven, domorganist, hofkomponist, professor Weyse. På et melodihistorisk udgiverarbejde, som det Johs. Zahn i Tyskland skabte henimod 1900 efter lignende principper, er ihvertfald næppe tænkt.

Da det ikke er meningen at gennemgå alle Peter Grønlands komposi-

tioner, skal endnu kun nævnes to, små og meget forskellige. Den ene er fra 20.-21. juni 1819. Selskabet til de skønne og nyttige Videnskabers Forfremmelse havde da netop foretaget den berygtede priskroning af Juliane Marie Jessens nationalsang *Dannemark, Dannemark! Hellige Lyd! Himmelske Fryd!* og udskrev derpå en melodikonkurrence. Grønland komponerer da under overskriften „En svær Opgave“ et orkesterforspil og en instrumenteret melodi, og på et nyt ark en række andre melodier, „Forskjellige Characterer“, dog kun med klaversats („hvortil Partitur, førend en Melodie er erklæret for den bedste? Facile inventa componere,“ noterer han – om den sidste bemærkning se side 117). En af melodierne bærer den lovende overskrift „Du er fuld, og jeg er fuld; Vi er' alle fulde“; den begynder og ender i glat G-dur, men modulerer sig undervejs ind gennem talrige skumle b'er, mens en variation med titlen „Ædru' er' vi alle“ gennemfører indledningens problemfri præg. Weyse vandt som bekendt prisen med en udenfor konkurrencen indsendt melodi til den rædsomme prisbelønnede sang, men privat gjorde han nar ad den og indsendte ad omveje en række parodierende melodier, der også er bevaret; han og Grønland besad begge en til tider noget drastisk humor og har sikkert fornøjet sig sammen på deres holstenske mål over disse kunstværker – „Dannemark, Dannemark! – hvor er din Grød liflig og sød“, som det hed i en af textparodierne.

Ganske anderledes er Grønlands sidste komposition. Et par løse node-læg begynder med et par Baggesen-sange. Men derpå træffer man under datoen 12.10.1825: Kirke-Trøst. N.F.S. Grundtvig: Skal jeg tie, eller skal jeg tale. Trøstedigtet med dets bibelske billede af kirken som den gamle kvinde havde stået i Theologisk Maanedsskrift i maj samme år og er ikke tænkt som sang, hvad de skiftende linieudgange viser. Af denne grund må Grønland skrive den i let varieret strofisk form, en stille og smuk melodi. Men versemålet og temaet – og man tør tro: især teksten – har ikke forladt ham. En lang række studier, endnu omhyggeligere dateret end Grønland plejer, arbejder sig igennem alle kirketonararter i veksellende beliggenheder og harmoniseringer. Til den sidste, 29.11.1825, foreligger kun en melodistemme; og en måned efter døde Grønland, efter længere tids svaghed, hedder det.

Der er noget mærkeligt gribende i, at den gamle oplysningsmand føres gennem folkeviseromantik og salmehistorie frem til denne komposition, der måske er den første melodi skrevet til et digt af Grundtvig, omend ikke en salme. Vort „måske“ gælder navnlig den udaterbare melodi af uvis oprindelse, der i O.D. Lützens melodibog 1819 sættes til Kommer hid, I Piger smaa; men ihvertfald ligger Grønlands stille, sidste arbejde

jo før Weyses store musikalske Grundtvig-anslag fra 1826: Den signede Dag med Fryd vi ser. Kompositionen vil blive offentliggjort i Grundtvig-Studier 1960 eller 1961.

Alt i alt har, som det vil forstås, Grønland efterladt en ikke lille produktion, noget trykt, noget opført efter manuskript, noget næppe benyttet uden måske i en privat kreds. I Danmarks Melodibog I overlever hans melodi til J.L.Heibergs O Stjerne, hav Tak. Det er ikke hensigten at gøre ham til et glemt geni; selvom også fremtrædende komponister da som nu har kunnet have et borgerligt erhverv som existensgrundlag, er hans gængse placering som den kyndige amatør sikkert den rette – ikke mindst når man tænker på, hvor ringe en brøkdel af fx. Kunzens musik der er blot nogenlunde levende brugt idag. Men Grønland synes at have sit eget fysiognomi også som skabende kunstner. Han er formet i sin ungdom – det er alle; men han lever med i det nye, til pennen falder ham af hånden – det gør ikke alle.

III: Grønland og folkeviserne. Er Peter Grønland i mange henseender det 18. århundredes mand, så peger hans interesse for folkemusikken dog fremad; den ligger på linie med den (før)romantiske islæt i hans tid, og når han i så henseende først yder noget i den sidste halve snes år af sit liv, turde grunden være den enkle, at interesse for sagen ikke var meget ældre i Danmark. Han skriver 1816, at hans interesse skabes af de nedenævnte udgaver fra 1814–16, men sporadisk var den dog ældre, hvilket ses af en anmeldelse i Nyeste kjøbenhavnske Efterretninger så tidligt som 1788: I en antologi, som iøvrigt får en ilde medfart, nævner han som det eneste interessante en del nationaldanse, ikke de fremmede, der meddeles „uden al Henviisning til de Omstændigheder, der kunde gjøre dem interessante for os“ (nøjagtig det samme ville en nutidig musikfolklorist kritisere!), men nogle amagerdanse: „Disse ere en riig Skat, som tilhøre Nationen, og fortjene ligesaa meget at samles som Græske og Romerske Antiker.“

Den eneste lille samling af nordiske folketoner på den tid fandtes i en stor fransk musikhistorie fra 1780. Først omkring 1810 udstrækkes den vågnende interesse for den gamle folkedigtning til også at omfatte vise-melodier og danse. Påvirkning udgår fra Tyskland ved den unge Wilhelm Grimms forbindelse med Rasmus Nyerup, denne har igen forbindelser i Sverige, og i 1815–16 får Grønland tilknytning til det arbejde, som fandt sit vigtigste udtryk i tre viseudgaver:

Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen, I–V, er dateret Kbh. 1812–14, men først udgivet under eet 1814. Som udgivere står K.L. Rahbek,

der dog ikke havde udrettet meget andet end at skrive en efterskrift, R. Nyerup, der gjorde det egentlige arbejde, og W. H. F. Abrahamson, der døde 1812. De fire textbind er forældede, men melodibindet hviler på indsamlinger og er den ældste visemelodisamling i Danmark, klassikeren fremfor alle. Komponisten Ludvig Zinck havde ydet unævnt bistand.

Svenska folk-visor från forntiden, I-III + 3 melodihæfter, Stockholm 1814-16, var også for teksternes vedkommende bygget på indsamlinger. Digteren E. G. Geijer, hofpræsten A. A. Afzelius og den tyskfødte hofkapelmester Fr. Hæffner havde roller svarende til Rahbeks, Nyerups og Zincks i Danmark; en forskel er, at Hæffner havde udsat en del af melodierne. Værket genudgaves i øget skikkelse 1880, og i en ny udgave 1957-60 vil en melodikommentar af Sture Bergel kaste nyt lys også over Grønlands forhold til udgiverkredsen. Bd. III udkom først 1818.

Udvalg af Danske Viser fra Midten af det 16de Aarhundrede til henimod Midten af det 18de, I-II, Kbh. 1821, slutter sig til førstnævnte. Nyerup og amatørkomponisten Poul Rasmussen i Farum var udgivere, Grønland unævnt musikmedarbejder ved dette endnu ikke overflødiggjorte værk.

I bedømmelsen af de to førstnævnte større udgaver og i klaverudsættelser af deres melodier ydede Grønland sin indsats på viscområdet, vel hans mest betydningsfulde. Hans kritiske bidrag leveres dels i anmeldelser, dels i breve på tysk til Afzelius og på dansk til Rasmus Rask, der på vej til sin store rejse til Rusland boede hos Afzelius i længere tid; brevene findes derfor i Kungl. Biblioteket i Stockholm (MS V. s. 126 og 126a, kopier i Dansk Folkemindesamling). Klaverudsættelserne af danske viser er mest utrykte, mens de svenske udkom 1818 i København med titlen *Alte Schwedische Volks-Melodien gesammelt von E. G. Geijer und A. A. Afzelius; Für das Piano-Forte harmonisch bearbeitet und dem Herrn Professor A. Böckh gewidmet von P. Grönland*. En del melodiformer heri er nærmere originalmaterialet end hos Afzelius, og en del melodier trykkes for første gang på dette sted.

Året efter den danske viseudgaves fremkomst, i Dansk Litteratur-Tidende 1815 177-190, leverer Grønland en anonym Bedømmelse over de ved den ny Udgave af Kjæmpeviserne tilføjede Melodier. Han anser melodierne for at være af samme høje alder som tekstene; de er store kunstværker og har bevaret sig uforfalskede, ikke i alle enkeltheder, thi det er svært at optegne, men i deres ånd og i deres „fine, fra vort Tonsystem ofte saare afvigende, Modulationer“. Melodierne er skabt her, det viser et nordisk træk som omkvædet, men tonarterne er ikke de gængse. En del melodier er vel i moll, færre i dur, „men deres Moll er ikke altid sørg-

Svend Vonved sidder i Bu- re, han slaaer Guldharpen pru - - de, han
 slaaer Guldharpen under Stind, hans Moder kom der gangendes ind. See dig ud, Svend Von- ved!
 See dig ud, Svend Von- ved!

Grønlands udsættelse af Svend Vonved-visen (se Danmarks gamle Folkeviser XI nr. 18). Nyerups viscudgave bragte fire melodier til visen; ovenstående indgik siden i dansk salmesang som melodi til salmerne Lovet være du, Jesus Krist, og Lille Guds barn, hvad skader dig. — Nodeskrift: Poul Kroman.

modig, ligesom deres Dur ikke altid er munter“; og adskillige melodier står i „græske tonarter“, dorisk, frygisk osv. Melodierne er enstemmige, men har en latent andenstemme, gerne en kraftig, sangbar bas, især i omkvædene.

Samme år skrev Grønland en recension af Afzelius' udgave. Den var skrevet på tysk og vistnok først forelagt Chr. Molbech til trykning på dansk i Athene, men afvistes, da den var for detailleret og bragte svenske melodibilag. En stor anmeldelse af begge udgaver tryktes derimod med melodibilag, især danske, i det ansete Allgemeine Musikalische Zeitung i Leipzig omkring 1.9.1816; i modsætning til ovennævnte danske anmeldelse har den været benyttet af flere forskere da og siden. Det er en indholdsrig og klog afhandling, Alte Volksmelodien des Nordens, med interessante betragtninger om de græske tonarter, omkvædet (der meget rimeligt opfattes som „folkets“ mulighed for at udtrykke sin reaktion på digterens tanke, mindre rimeligt betragtes som tør prosa), om visens strofeformer, om syngemåden etc. Da melodierne er uledsagede, må enhver udsætte dem efter sit bedste skøn, og Grønland mener, at de svenske viser modsat de danske er latent firstemmige.

På dette tidspunkt havde Grønland allerede udsat visemelodierne to eller firstemmigt, ikke blot de få, der ledsagede hans tyske anmeldelse. Til de svenske er kun et ældre manuskript bevaret (til bd. I, de yngre formodentlig gået til efter trykningen 1818), men til de danske foreligger et mindre udvalg og en omordnet og suppleret afskrift, begge i Weyses samling. Nogle tilskrifter i sidstnævnte har iøvrigt haft stor forsknings-

historisk betydning. Man kunne ønske, at disse arbejder havde set lyset i tide; antagelig er det en anden suite udsættelser, der lagde sig hindrende i vejen, Kunzens lille bilag til L. C. Sanders tyske textoversættelser i den nu meget sjældne Taschenbuch für Freunde altnordischer Musik und Poesie. Auswahl altdänischer Heldenlieder und Balladen, Kph. 1816. Grønlands udsættelser virker idag spinkle og lidt fremmedartede, men jævnført med Kunzens repræsentationer de en stil, der vel er barn af sin tid, men dog lineært påvirket af den gamle polyfoni.

I løbet af 1816 trådte Grønland i direkte brevveksling med Afzelius; breve fra deres fælles ven Rask til Afzelius viser, at viseudsættelser var denne bekendt i forvejen, uden at Rask måtte nævne deres ophavsmand. Senere skete Rasks formidling med navns nævnelse, og endelig 9.11.1816 introducerede Grønland sig direkte for Afzelius i det første af en række værdifulde breve.

De tanker, han der optager, er atter tonartsforholdene i de gamle melodier, og nærmere studium af de nævnte brevsamlinger fra kredsen Grønland-Rask-Afzelius-Geijer-Hæffner afslører en interessant meningsforskell i så henseende. Hæffner forfægtede mundtligt og i en lille opsats den antagelse, at visernes særtræk i melodidannelse og tonart skyldes deres direkte afstamning fra gammelnordisk musik med dennes særlige skalaer. Formodningen svæver frit, da de „oldnordiske“ musikmindesmærker savnedes og stort set stadig savnes, men den ligger på linie med andre romantiske udtalelser, der i charmerende vaghed forudsætter ældgammel tradition bag alle træk, der går imod gængs musikalsk følemåde. Grønlands formodning om slægtskab med græske tonarter skyldes derimod studium af de få bevarede, men svært tolkelige græske musikfragmenter, som netop da var behandlet af tyskeren A. Boeckh, hvem han derfor tilegnede sin udgave. Rask skrev 16.10.16 til Afzelius om Grønland: „Han spekulerer i denne Tid meget paa den græske lyriske Musik hvis Sammenhæng og Beskaffenhed han ved Hjælp af Böcks Pindar tror at have udfunden.“ Flere senere forskere har med eller uden kendskab til Grønland påpeget ligheden mellem visse melodier og de „græske“ tonarter, som de foreligger i middelalderens „gregorianske“ kirkesang; herhjemme blev synspunktet i teori og praxis ført til det yderste af Thomas Laub i flere afhandlinger omkring 1900 og i hans kunstnerisk lødige melodiomformninger. Denne overdrevne gregoriansering har atter kaldt på nye argumenter og undersøgelser af det vigtige emne, der således har Grønland og Hæffner som udgangspunkt.

Til polemikken med Hæffner kom en anden med Geijer vedrørende viseomkvædet. Udgangspunktet var Geijers fortale til den svenske vise-

Jeg ved vel, hvor der staaer et Slot, det er saa vel be- pry- det med

Sølv og med det røde Guld, med hugne Ste- ne op- mu- ret.

Grønlands udsættelse af Nattergalen (se Danmarks gamle Folkeviser XI nr. 57). Nyerup bragte 1814 denne form af den gamle tyske meloditype Slottet i Østerrig, og uden eller med småændringer indgik den senere i dansk salmesang til salmer som Jeg ved et lille himmerig. — Nodeskrift: Poul Kroman.

udgave, og hans svar på Grønlands anmeldelse faldt i udgavens efter- skrift, der hensatte Grønland i raseri og var grunden til, at han satte en fortale i sin udgave 1818; udgaven i sig selv er et polemisk indlæg mod Hæffners harmoniseringer. Kærnen i striden synes at være, at Geijer ikke kan forene sin rigtige erkendelse af, at omkvædet er den episke folkevises lyriske element, med Grønlands rigtige syn på det som fælles, korisk led.

Grønlands breve og trykte bidrag viser os hans synspunkt udover disse særlige emner. Hans begejstring for melodiernes art og kvalitet forhindrer ikke, at harmonien for ham er det væsentlige; melodien er det sanselige, harmonien det intellektuelle. Samtidig sætter han dog den rene inspire- rede invention, melodiskabelsen, på et højere trin end kompositionsvirk- somheden med dens drag af lærdom og håndværk; hans bemærkning på fødelandssang-parodien er her typisk: facile inventa componere, det er let at sætte en melodi i partitur, når man først har den. I brevene til Afzelius fremhæver han snart melodien, snart, og dybere set, harmonien, hvad et par længere brevsteder viser:

6.8.1817: Diese Tollheit entsteht aus einer gewissen Ohnmacht des ein- nen Theils der zu Hervorbringung eines Werks erforderlichen Geistes- kräfte; Melodie ist nur Oberfläche; das Innere bis zum Centrum hin ist Harmonie; zu beyden ist Phantasie erforderlich, Arbeit aber auch, und vielfältige Arbeit, gehört zur Harmonie. Arbeiten ist aber nicht jeder- manns Sache; und zu solcher Arbeit sich zu begeistern – denn begeistert soll man dazu seyn – ist der Phantasmus der meisten zu schlecht beflügelt. Lernen mögen die Herren nicht; sie wollen nur von Tauben zehren die ihnen gebraten ins Maul geflogen kommen; die Tauben fliegen aber nur

Poco allegro e vivace.

Malcom Sinclair.

Sist, när på ljuflig blomsterplan, jag mi na lamud-för de; och

sat, te mig, som jag var van, der jag bäst lär kan hörde; så kom till mig en gammal Man be-prydd med silf-ver-

hären, han såg mig ganska gunstigt an, och helsa-de: God må-ren!

Allegretto moderato.

Riddar Olle.

Riddar Olle han rider sig söder under Ö, där fäste han Stolte Vänalill, och tänkte hon var mö; där

tutti.

Riddar Olle.

fäste han Stolte Vänalill, och tänkte hon var mö. — Riddar Olle

J. L. Heiberg angiver Nyerups udgave 1814 som folkemelodikilde til Kuhlhaus musik til Elverhøi 1828. Angående menuetten (typen Folie d'Espagne) og Nu løvsalen skygger henviser han dog til ovenstående viser fra Grønlands svenske udgave 1818. — Originalens bredde 28 cm.

selten so gebraten herum, und darum sind diese Herren auch so verhungert und so --- dickleibig, weil ihnen von so viel eingeschnapptem Winde der Bauch aufschwillt.

24.4.1818: Die Sache ist, *Sie* gehören, wie *Rousseau*, *Sulzer* und viele treffliche Männer, zu der eigenen Classe von Menschen, die in der Music keine Tiefe und Fülle (denn das ist Harmonie) sondern bloss Oberfläche (das ist Melodie) wollen, – warum nicht wollen? weil sie nun einmal so organisirt sind, dass sie nicht mehr fassen. Ein Beyspiel aus der Geometrie giebt der Unterschied von den Figuren der *Ebene*, und denen der *Körper* (planorum et solidorum); Sie wollen nur plana, keine solida. Doch eine Tinctur des solidi, aber nicht das solidum selbst, nicht es ganz in allen seinen Figurationen! – Gegen eine solche Natur habe ich nichts einzuwenden; lässt man nur mir die meinige, so lasse ich andern die ihrige. Keine steht der andern im Wege. Sind *Sie* aber z. B. etwa nicht völlig mit *Ihrer* music. Natur zufrieden, wollen Sie dieselbe modeln, für *Harmonie* nicht weniger als für *Melodie* empfänglich seyn; so giebt es dazu auch ein Mittel, – man muss lernen, sich üben. Der angebohrne Sinn bey einem Menschen für Harmonie ist bey weitem nicht so häufig als der für Melodie, und auch der letztere mangelt nicht wenigen; Friedr. Graf Stolberg hat keinen Sinn für Melodie, und ist doch ein herrlicher Geist. – In Ihrem Munde ist es wahr und hat für Sie Wahrheit, dass meine Harmonie auf Kosten der Melodie schwelge, betäube oder bezaubere; für mich und meines gleichen, wäre es auch da wahr, so wäre meiner Arbeit damit das Todesurtheil gesprochen, und ich hätte durchaus meine Absicht verfehlt, jeder einzelnen Melodie gerade soviel Harmonie, nicht mehr nicht weniger, zur Begleitung zu geben als sie in ihrer Individualität verlangt. Aber mir ist nicht bange! decies repetita placebit, erst zehnmal müsst ihr hören, und hundertmal vielleicht, *ehe* es euch gefallen kann, aber dann wird es auch *noch* lange nachher gefallen. Ein Grundvurtheil, dass Sie diese Melodien für das Product von einfältigen Naturkindern halten. Ach, wäre ich doch so einfältig! Nein, Herr! die Verfasser waren grosse Genies, waren Bache, Händel, Leo, Schulze &c, ihre Melodien sind unübertrefflich und man findet dergleichen bey den grössten Meistern die ich genannt nicht besser. Unterscheiden Sie doch *Invention* und *Composition*! Invention ist Naturgabe, wer diese (musicalisch) besitzt, der macht himmlische Melodien, und die Compositions-kunst ist ihm dazu ganz entbehrlich, – ja dem Erfinder ist sie oft im Wege, sie verhindert ihn oft, sich ganz mit seinem Gemüth der Begeisterung ausschliesslich zu überlassen, sie verführt ihn oft, dass er, eine contrapunctische Künsteley anzubringen, vor seiner Bahn abbeugt. Der *purus inventor*

ist vor allen solchen Gefahren sicher, steuert gerade auf sein Ziel zu: und daher eben kommt es, dass die originellsten, schönsten, selvstændigsten Melodien, uns aus dem Alterthum überliefert worden und man die Nahmen der Erfinder nicht zu nennen weiss! Die spätern Erfinder sind gemeiniglich auch Componisten; aber unter 100 guten Componisten giebt es kaum 5 gute Erfinder; und – noch einmahl gesagt: die meisten der alten schwedischen Volksmelodien sind dem grössten Componisten, Harmoniker, Contrapunctisten unerreichbar, keines ihnen übertreffbar.

Disse brevesteder med deres liv og kraft vidner smukt om den skrivendes idealistiske personlighed, og da kritik hos Grønland er parret med selvkritik, er der ingen grund til at opholde sig ved, at han selv som komponist var af jævnt mål. Hans folkeviseudsættelser er smukke; de ejendommelige danske er nævnt; de mere fyldige svenske klinger vel og har gammeldags træk i harmoniseringen. At klaverudsættelsen er 19. århundredes naturlige vej til at gøre den enkle overleverede melodi brugbar, er velkendt; at den ved sin harmonisk betingede stivhed er uegnet til flydende foredrag af mange let varierede vers, er næppe forblevet upåagtet af ud sætterne, men kunne ikke være anderledes.

IV: Weyses samling. Vort udgangspunkt for undersøgelsen af Peter Grønlands virke var Weyses samling i Det kongelige Bibliotek, og det er også i den, man finder hans vigtigste musikalske efterladenskab. Her må imidlertid noteres det faktum, at en del af dette efterladenskab tilhørte biblioteket allerede før Weyses død, idet justitsrådinde Grønland to gange optrådte som donator overfor biblioteket. Første gang, 1826, skænkede hun et par hundrede bøger udenfor sin afdøde mands hovedfelt musikken, en meget blandet samling, hvori man lægger mærke til en række tyske filosofers og digteres værker samt til N.F.S. Grundtvigs berømte dimisprædiken fra 1810. Overbibliotekaren, E. C. Werlauff, nævner denne gave som en af årets vigtigste, da han juledag 1825 skriver en årsberetning til geheimestatsminister Malling, og Malling gentager dette i sin beretning til kongen (bibliotekets arkivsager, Ældre række nr. 540-41). Werlauff beder Malling overfor giverinden udtrykke „en Bevidnelse af allernaadigst Velbehag med dette hendes patriotiske Sindelag“, da man nemlig kan vente en endnu betydeligere gave af Grønlands musikalske bøger og håndskrifter. Denne anden gave indløber 1835 og er kvantitativt ikke stor, men indeholder netop de fleste af de håndskrifter, vi her har interesseret os mest for, nemlig vise- og salmearbejderne, derimod ingen bøger.

Der er imidlertid sket det, at de nævnte musikaler, trykte som håndskrevne, er blevet behandlet inkonsekvent, idet nogle er overleveret i Weyses samling, andre udenfor denne, uden at det idag kan ses, hvornår sammensmeltningen med Weyses senere gave har fundet sted. Idag må man altså, hvis man vil konstatere den nøjagtige proveniens, jævnføre bibliotekets almindelige gavefortegnelse med registranten over Weyses donation, og det samme gælder hvad man måtte finde af bøger med Grønland'ske tilskrifter, da Weyse foruden musikaliene efterlod biblioteket, hvad det ville udtage af hans bogsamling. Det billede, Weyses samling giver af Peter Grønland, bliver dog kun tydeligere ved indlemmelsen af dennes enkes tidligere gaver, og en gennemgang af den stykke for stykke giver ret forbavsende resultater.

Den smukke samling af trykte noder giver nu ikke meget; kun et par bærer Grønlands navnetræk, nogle andre kan ved påskrifter nogenlunde genkendes som hans, deriblandt Gluck-operaerne *Alceste* og *Paride ed Elena*. Måske det bedste af samlingens tryk bærer dog påtegning om at være en gave fra Cramer til Grønland 1788: *Clavir-Übung von Johann Sebastian Bach, Opus 1, Leipzig 1731* (bd. I, også II forefindes).

Anderledes manuskripterne. Ikke mindre end c. 40 af disse er skrevet med Grønlands faste og smukke håndskrift; lægger man hans egne værker til og erindrer tallet 16 + 62 for ikke-Weyseske arbejder, ser man, at næsten to trediedele af Weyses håndskrifter kan tilskrives hans lærer. Et enkelt værdifuldt nodehåndskrift, J.A.P.Schulz' *La Fée Urgele* (autograf?) har påskriften: P.Grønland, Kiel in Julius 1784. Det er fristende at formode, at en hel del manuskripter og tryk uden proveniensangivelse har været i hans eje, selvom andre ses at være tilgået Weyse ad andre veje; nogle er således købt af filologen G.Koës i Rom og formentlig efter hans tidlige død hjembragt af rejsefællen P.O.Brøndsted.

En del sjældne musikaler kom til Weyse og Grønland som gave-, salgs- eller bytteobjekter fra berlineren Georg Pölchau, som også i brev 1.4.1829 spørger Weyse om Grønlands efterladenskaber, hvad han kan tillade sig, da han ved, at Weyse ikke er autografsamler. Stakkels Pölchau! Når han nævnes her, er det især fordi han må have været mellemlid for dansk erhvervelse af en af musikafdelingens største skatte, autografen af Joh.Seb. Bachs kantate 166: *Mein Herze schwimmt in Blut* (sopran, obo, 2 violiner, viola og continuoinstrumenter). Det meget korrigerede manuskript fandtes i C.Ph.Em.Bachs efterladenskaber tilligemed delvis egenhændigt stemmemateriale, og disse sager overgik til Pölchau. Men vi ved ikke, om han sendte det kostelige stykke til Grønland eller til Weyse; førstnævnte kopierede det ihvertfald, men kun kopien, ikke originalen hører

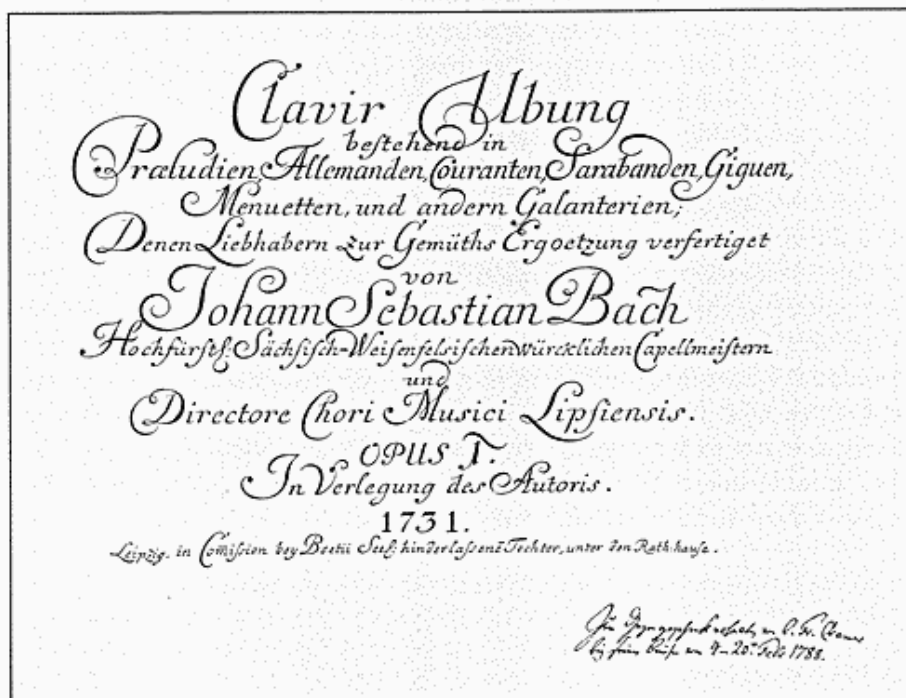
til Weyses samling. Kantaten blev først identificeret som autograf og udgivet af C.A.Martienssen (Veröffentlichungen der Neuen Bachgesellschaft XIII, 2, Lpz. 1913), fundberetning og analyse havde han dog overladt til Werner Wolffheim (Bach-Jahrbuch 1911, hvor afskriften fejlagtigt tillægges Weyse). I en musiksamling, hvor man ellers savner autografer af navne som Händel, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert og Wagner, er Bachautografen dobbelt påskønnet.

Grønlands tusinder af sirlige nodesider – der dog nok har imponeret datiden mindre end de imponerer maskinskrivende og fotokopierende nutidige, der ikke akkurat selv er nodeskrivere – er ligesom hans personlige produktion især tilvejebragt i hans ungdom og i hans otium. Efter hans død hensad enken i uskiftet bo, og hun overlevede endda Weyse. Overdragelsen af den værdifulde samling skete altså uden testamente. Amanuensis, cand. jur. Erik Reitzel-Nielsen meddeler, at Weyses breve intet oplyser om Grønland, følgelig heller ikke om tidspunktet for overdragelsen; man kunne tro, at der var en aftale mellem ægteparret Grønland og Weyse, men det beskedne omfang af fru Grønlands anden gave til biblioteket, der åbenbart havde grund til at vente mere, tyder i anden retning. Den produktive Weyse har som antydnet af Pölchau næppe været afskriver og samler i større stil, og han skulle jo også passe sine tolv kikkerter og sin dyre elektriskermaskine, foruden sin papegøje og sine kogebøger m.m.m. Det er derfor ikke blot gætteværk ud fra de genkendelige men mest usignede Grønland-manuskripter, der lader formode, at samlingen i store træk er dennes værk, men også et blik på dens stærke præg af 18. og endda tidligere århundreder.

Blandt de musikværker, som Grønland mente at måtte eje, om han så selv skulle afskrive dem, var foruden forarbejderne til salmesamlingen værker fra Palestrina til Ludwig Spohr, sidstnævnte repræsenteret ved kvartetten i e, opus 45 nr. 2, trykt 1818 og afskrevet 1820. Af wienerklassicismens tre store er Beethoven urepræsenteret i Weyses samling overhovedet. Mozart, som var Weyses yndlingskomponist, og hvis enke han kendte (se R. Paulli i Fund og Forskning III 1956), har også Grønland dyrket såvidt, at han foruden to kvartetter har afskrevet tre symfonier – og hvilke? netop de tre, der stadig regnes for kronen på Mozarts symfoniske skaben: symfonierne i g, Es og C fra 1788. Af Haydn er afskrevet en symfoni og 6 kvartetter (sidstnævnte dateret 1788).

Går vi kronologisk tilbage i de Grønland'ske afskrifter, finder vi kun een ting af C.Ph.Em.Bach, derimod naturligvis en række arbejder af Kunzen og Schulz, et af Reichardt og en messe af Naumann; dette er endnu ret selvfølgeligt. Af mesteren Gluck foreligger kun operaballetten

Cythère assiégee afskrevet, af Händel en sonate for obo og violin (afskrevet 1790). Derimod er Joh. Seb. Bach smukt repræsenteret, bl. a. fordi hans værker ikke var trykt i samme omfang som sønnens eller som Glucks. Der er de tostemmige inventioner, en del kammermusik, hans Magnificat (afskrevet 1816) og en korisk „Arie“ (afskrevet 1788), der ikke bærer nogen påtegning om sit tilhørsforhold – men Grønland har vel vidst, at

På dette titelblad har Grønland skrevet: Zum Gegengeschenk erhalten von C. Fr. Cramer bey seinem Briefe vom 4-20. Febr. 1788. – Knap 1/2 st.

Wir setzen uns mit Thränen nieder er Matthæuspassionens slutkor? Interessantest er kopien af den ovennævnte kantate 166 med påskrift: 1824 den 5ten Octbr. nach Johann Sebastian Bachs, des Verfassers, eigener Handschrift.

Ældre tyske ting findes knap, bortset fra salmer. Derimod findes ikke få værker af Bachs yngre og jævnaldrende samtidige fra den italienske barok, navne som Durante, Jommelli, Porpora, Pergolesi og især Lotti. Og dertil kommer Orlandus Lassus med Magnificat og som nævnt Palestrina med Marcellusmessen (kopieret 1822 på tre systemer efter et ældre udskrevet partitur). Bunden er lagt.

Peter Grønlands musikalske horisont skimtes gennem disse afskriverarbejder, især når man tænker på, at de kun skyldes liebhaveri, ikke praktisk nødvendighed. Den lave vurdering af perioder, der ikke havde bragt det så herlig vidt som det sene 18. årh., var ikke Grønlands; allerede c. 1790 havde han øre for de ældre, da halvglemte komponister og tilsyneladende ikke mindst for deres større kirkelige korværker. I de ældre år var hans interesse nået til at omspænde græsk musik, nordisk middelaldervise opfattet som kulturlån fra antikken mere end som stedlig oldtid, vokalpolyfoniens to fuldendere, den lutherske salmes samtlige stadier, det 18. årh. vekslede stilepoker og træk af den ny tids musik.

Den omfattende viden beherskes af et skarpt intellekt; Grønland betegnes gerne som koldsindig, kritisk, forstandig, og skriver selv et sted om noget musik: „ich werde gleich warm dafür – was viel sagen will. . .“. Men samtidig er det idealistiske drag tydeligt – det er både hans lærdom og hans menneskeværd, der knytter de ældre og yngre samtidige til ham. Den største af disse har sat ham det smukkeste minde i sin lille selvbiografi, og den der i Det kongelige Biblioteks musiksamling konstaterer Grønlands betydning for Weyses materielle gave til eftertiden, gør sig sine tanker om hans betydning for den historisk så vigtige åndelige. Der var jo dog tale om en fyrretyveårig gerning i musikkens tjeneste, fra en klubvises spinkle toner til den første Grundtvig-melodi. Spændvidden markeres af disse strofer om klubben og kirken:

Auf! da Freundschaft, Scherz und Wein
 unser Glück erheben.
 Auf! bei lauten Jubeltönen
 sollen hoch geliebte Schönen,
 hoch, hoch, hoch wir alle leben!
 hoch wir alle leben!

Sid da op, du alderstegne Kvinde!
 Brug til Krykker dine Døtre smaa.
 Kan et Skridt du kun fra Sengen vinde,
 bradt skal Herren dig for Øine staae;
 rører du blot Sømmen af hans Klæde,
 karsk igien du reiser dig med Glæde!